చదువు కథ

సూర్యారావుకు తాను చేసిన పనిని తల్చుకొంటే యీనాటికీ సిగ్గు వేస్తుంది. తన తెగువకు, ధైర్యానికి ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది.

అంత సిగ్గుపడే పనిచేసే సమయానికి సూర్యారావుకు యాభై ఏళ్ళు దాటేయి. వో గవర్నమెంటు ఆఫీసులో "ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటు" శెక్షనుకు సూపరిండెంటు.

ఉన్నట్లుండి ఆయన కోరోజు తమాషా అయిన ఆలోచన వచ్చింది.... నైట్ కాలేజీలలో అంతా చదువుతున్నారు. తన చేతుల్తోనే ఆఫీసులో వాళ్ళకి అందుగ్గాను పర్మిషన్ యిచ్చాడు ఎందరికో "లీవు" శేంక్షను చేశాడు. అంతా తన కళ్ళముందే బి. ఎ. చదివి డిగ్రీలు తెచ్చుకొన్నారు. తాను మాత్రం ఎందుకు పి. యు. సి. లో చేరకూడదు? నాలుగు సంవత్సరాలు కష్టపడితే తనూ బి. ఏ. పాసు కావచ్చు.

ఈ ఆలోచన రావటమే తడవుగా, ముందు వెనుక లాలోచించకుండా, తాను పి. యు. సి. చేరదల్చుకొంటున్నట్లు అందుగ్గాను తగు అనుమతి నివ్వవల్సిందిగా కోరుతూ కాగితాన్ని వ్రాసి ఆఫీసరు కిచ్చాడు. ఆ కాగితంమీద ఆఫీసరుగారి పొట్టి సంతకంపడి, తిరిగి సూర్యారావు శెక్షనుకే వచ్చి, ఆయన క్రిందే పనిచేసే వో గుమాస్తా చేతుల్లోకిపోయి, రిజిష్టరులో కెక్కి భద్రంగా ఫైలులో దూరింది.

కాగితం వ్రాసిన అయిదు నిముషాల్లోనే ఆఫీసంతా యీ విషయం "గుప్పు" మంది. అంతా వచ్చి—"కంగ్రాచ్యులేషన్స్—బెస్టువిషేస్"లు చెప్తుంటే సూర్యారావుకు సిగ్గుతో చచ్చినచావు అయింది.

ఆ రాత్రి భోజనాలప్పుడు యీ వార్తను నెమ్మదిగా యింట్లో వాళ్ళ చెవుల్లో వేశాడు. "యిన్నేళ్ళొచ్చి యిప్పుడు చదువేమిటమ్మా చిత్రం! ఏదో సామెత చెపుతార్లే—"అంటూ ఆ సామెత చెప్పకుండానే గడ్డం క్రింద చేతులేసుకొని ఆశ్చర్యపోయింది ఆయన భార్య దుర్గాంబ. రెండో కాన్పుకు పురుటికివచ్చిన మూడో కూతురు రుక్మిణి ముసిముసిగా నవ్వుకొంది. ముగ్గురు ఆడపిల్లల తర్వాత కలిగిన కొడుకు కృష్ణారావు తండ్రి మాటలు విని సిగ్గుపడ్తూ నవ్వుకొన్నాడు. అతనూ యస్సెల్సీ పాసై పి. యు. సి. లోకి వచ్చాడు అదే సంవత్సరం. తనూ తండ్రి వొకే క్లాసు!

రెండు రోజుల తర్వాత "యీ అప్లికేషన్‌ఫారంమీద సంతకంపెట్టు నాన్నా" అంటూ వచ్చాడు కృష్ణారావు. కొడుకును కాలేజీలో చేర్చుకొన్న పక్షంలో జీతం అవీ తను కట్టానన్న "సర్టిఫికెట్" అది. సంతకం పెట్టి యిస్తూ "నాకూ వో అప్లికేషన్ తీసుకురాకపోయావుట్రా ఆ చేతోనే" అన్నాడు సూర్యారావు సిగ్గుపడ్తూనే. అలాగే నాన్నా సాయంత్రం తీసుకొస్తాను—అంటూ వెళ్ళేడు కృష్ణారావు.

పర్మిషన్ కాగితం ఎట్టకేలకు గుమాస్తా బల్ల వదిలింది. తన విషయమే కనుక సూపరింటెంట్ సూర్యారావు బల్లను చూడకుండా, ఆ కాగితం నేరుగా చిన్న ఆఫీసరు వద్ద కెళ్ళింది. అక్కడినుంచి పైకి కదలటానికి రెండు రోజులు పట్టింది. యీ రెండు రోజుల్లో అయిదుసార్లు అడిగాడు ఆఫీసరుని—"యిదిగో. యిప్పుడే చూచి పంపిస్తా" అంటూనే రెండు రోజులు తీసుకొన్నాడు. మొత్తానికి పొట్టి పొట్టి సంతకంతో పై ఆఫీసరుకు వెళ్ళింది ఫైలు. పర్మిషన్ యివ్వవచ్చు అన్నముక్క ఎవ్వరూ వ్రాయలేదు. గుమాస్తాకు అలా వ్రాసే అలవాటులేదు. యింకోరి విషయ

మైతే సూర్యారావు వ్రాశేవాడు. తనవిషయం కనుక ఆయన చేసేదేమీ లేక పోయింది. పై ఆఫీసరు, ఫైలును తన బల్లమీద అయిదు రోజులు అట్టే పెట్టుకొని కొన్ని "కొ్వ్రీ" లు వేసి వెనక్కి పంపించాడు. ఆఫైలు తిరుగు ప్రయాణానికి మరో రెండురోజులు తీసుకొని, గుమాస్తా బల్లమీదికి చేరి కన్నుమూసింది.

"రెడ్ టేప్" అన్న పదాన్ని సూర్యారావు చాలాసార్లు విన్నాడు. అయితే అతనికా రెడ్‌టేప్ అంటే అసహ్యం. తన బల్లమీద ఫైలువుంటే చిరాకు. ఆ రెడ్‌టేప్ మహిమ అందరు చెప్పుకోగా విన్నాడు కూడా. అయితే దాని మహిమ ఎటువంటిదో, యివాళ తన ఫైలు విషయంలో ప్రత్యక్షంగా తెల్సుకొన్నాడు.

సూర్యారావు అప్లికేషన్‌ఫారం పూర్తిచేశాడు. పూర్తిచేస్తూ సంతో షించాడు. చిన్నతనాన్ని తల్చుకొని విచారించాడు. అవసరమైన డబ్బును చలానురూపంలో, బ్యాంకులో క్యూలోనిలబడి కట్టేడు. దరఖాస్తులు యివ్వా ల్సిన గడువు యింకా రెండు రోజులేవుంది. అప్లికేషన్‌తోపాటు పర్మిషన్ కూడా జతపర్చాలి. కానీ అది యిస్తేగా ఆఫీసువాళ్ళు? ఆఫీసుధోరణి ఆయ నకు చిరాకును కలుగచేసింది.

ఇతరుల పనులకైతే తమను తొందరపెట్టారు. "అర్జంటు" "టుడే" అన్నపదాలతో తనప్రాణాలు తీస్తారు. ఆలస్యమైతే చీవాట్లు. కాని అదే తన పననేసరికి అంతా ఆలస్యమే. అన్నీ కొ్వ్రీలే! యింతమందికి పర్మిషన్‌లు యిచ్చాడు తన చేతులమీదుగా. ఒక్క ఫైలుమీద కొ్వ్రీ పడ లేదు. తను వ్రాసిందానికి "యస్" అంటూ మరునిముషంలో వచ్చేది ఫైలు.

రేపు గడువనగా, యివాళ్టిరోజు గుర్తు చెయ్యగా గుర్తుచెయ్యగా కొ్వ్రీకి జవాబులతో ఫైలు తిరిగి ఆఫీసరుదగ్గరి కెళ్ళింది. ఆ కొ్వ్రీ

లేమిటో సూర్యారావుకు తెలియదు. గుమాస్తా తనకుగాను తాను చెప్పలేదు. కాన్ఫిడెన్షియల్ అయిరి మరి! చెప్పని గుమాస్తా నడగటం చిన్నతన మనిపించింది సూర్యారావుకు. చిన్నఆఫీసరు సరేసరి! యీ విషయమెత్తితేనే మొహం తప్పిస్తున్నాడు.

పెద్ద ఆఫీసరుతో మాట్లాడొచ్చాకకాని ఆయనకి అసలు విషయం బోధపడలేదు.

సూర్యారావు ఆప్సులోకల్లా అనుభవజ్ఞుడైన సూపరిండెంటు. ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటు శెక్షనులో ఎన్నోఏళ్ళుగా పనిచేస్తున్నాడు. జీవికి ఆహారంలాగా, ఆపీసుకు ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటు శెక్షను ముఖ్యమైనది. అక్కడ పనిచేసే సూపరిండెంటుకు, గుమాస్తాలకు అందరికంటె విలువ జాస్తిగా వుంటుంది. దానికి తగ్గట్టుగా వాళ్ళు కళ్ళు నెత్తిన పెట్టుకొనే దర్జాలు వెలగబోస్తుంటారు. పనున్నా లేకపోయిన రాత్రిళ్ళు కూడా పనిచేస్తున్నట్లు నటిస్తుంటారు. ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటులో పని చేయటానికి యిదో క్వాలిఫికేషన్ కూడా!

అయితే సూర్యారావు యిన్నేళ్ళబట్టీ ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటులో పని చేస్తున్నా ఎప్పుడూ గర్వాన్ని ప్రదర్శించలేదు. ఎవరిలీవు కాగితాలనూ కావాలని టేబిల్‌పైన తొక్కిపెట్టలేదు. సాధారణంగా ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటు వాళ్ళు మనుష్యులకు ఏదో మేలు చేస్తున్నట్లు కన్పించటానికి ఆలస్యంచేసి పదిసార్లు తిప్పించుకొని తర్వాత పనిచేస్తారు. సూర్యారావు అలా ఎవర్నీ తిప్పించుకొనేవాడుకాదు. రాత్రిళ్ళుకూడా కూర్చొని ఏరోజు కాగితాలను ఆరోజు "డిస్పోజ్" చేసేవాడు. అయితే తను కూర్చున్నాడు కనుక గుమాస్తాలను కూర్చోమనటం ఆయన అలవాటు కాదు. వాళ్ళ పనులైతే వాళ్ళని వెళ్ళమని తనే చెప్పేవాడు. అందుకే సూర్యారావు అంటే అందరికీ చులకన. మంచితనానికి యీ రోజుల్లో యిచ్చే మన్నన అదే మరి!

అటువంటి గంగిగోవులాంటి సూర్యారావు నైట్ కాలేజీలో చేర్తే

ఆ శెక్షను చూచే దెవరు ? వర్కు సఫర్ కాదూ? రెండోది- సూర్యారావుకు ఏభై ఏళ్ళు దాటేయి. యిప్పుడు పి. యు. సి. మొదలుపెట్టేే, అన్నిక్లాసులు తప్పకుండా పాసయితే యాభై నాలుగేళ్ళు దాటి రిటైరు కాబోయేముందు బి. ఎ. అవుతుందన్నమాట ! దానివల్ల ఆయనకేం లాభం ? లాభంలేని చదువు చదవకపోతే నష్టమేమిటి ?... ఆఫీసరుగారి కొర్రీల సారాంశం యిది. ఏతావతా తేలిందేమిటంటే - ఆఫీసర్లకు సూర్యారావు చదవటం, అందుగ్గాను అనుమతి నివ్వటం యిష్టంలేదు.

ఆఫీసరుగారి ఆలోచన సూర్యారావుకు ఆశ్చర్యాన్ని కలుగచేసింది, బాధను కలుగ చేసింది ! నిజానికా సందేహాలకు తాను జవాబివ్వాలి. కాని తన నడగలేదు. గుమాస్తా ఆఫీసరుగాది ప్రశ్నలకు ఏం సమాధానం వ్రాశాడో, చిన్నఆఫీసరుగారు ఏం వ్రాశాడో-అసలు తనను సంబంధించిన ఆ ప్రశ్నలకు వాళ్ళెలా సమాధానాలు వ్రాయగలుగుతున్నారో బోధపడ లేదు. ఆయనకి.

పని కావాలంటే వాదిస్తే లాభంలేదు. అందర్నీ బ్రతిమలాడు కోవాలి. అవసరమైతే కాళ్ళు పట్టుకోవాలి, కన్నీళ్ళు కార్చాలి.

చివరి కెలాగైతేనేం సూర్యారావుకు పర్మిషన్ యిచ్చారు.

ఆ సాయంకాలం అప్లికేషన్ కాలేజీలో యివ్వాలనుకొని అన్నీ సిద్ధం చేసుకొని భోజనం ముగించుకొని ఆఫీసుకెళ్తుంటే కృష్ణారావు వచ్చాడు "నాన్నా యస్సెల్సీ" లో నీ పర్సెంటేజి ఎంత ?" అంటూ.

"ఎందుకురా ?" అన్నాడు సూర్యారావు.

"యీతడవ నైట్ కాలేజీకూడా అలా అప్లికేషన్ వచ్చాయిట. నలభై అయిదు పర్సెంటేజీ వచ్చిన వాళ్ళకూడా సీటురావటం కష్టం అను కొంటున్నారు—"

సూర్యారావు హతాశుడయ్యాడు. యస్సెల్సీలో అతని పర్సెంటేజి సరిగ్గా ముప్పైఅయిదు. అన్ని సబ్జక్టులో బొటాబొటీగ మార్కులొచ్చాయి.

తండ్రి మొహం చూస్తూనే ఆయన మూర్ఖలను వూహించగలిగిన కృష్ణారావు మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయాడు.

సూర్యారావు కాళ్ళీడ్చుకొంటూ బస్సు స్టాపువైపు నడిచాడు.

*　　　　*　　　　*

కథల్లోలాగా, కొందరికి చీటికి మాటికి గత చరిత్ర జ్ఞాపకం వస్తుంటుంది. అయితే సూర్యారావు గతాన్నిగురించి ఆలోచించి బాధపడే అలవాటును ఎప్పుడో మానుకొన్నాడు. అయినా యివాళ, తనకి సీటు చిక్కదేమో అన్న అనుమానం కలిగాక, చేతులారా నాశనం చేసుకొన్న చిన్ననాటి జీవితాన్ని పునశ్చరణం చేసుకోలేకుండా వుండలేకపోయాడాయన.

సూర్యారావు తండ్రి వృత్తి వైదీకం. సంపాదన బాగానే వుండేది. కాగా కాస్తోకూస్తో ఆస్తి వుంది. కొడుకును బాగా చదివించి, పెద్ద ప్లీడరుగానో, జడ్జిగానో చెయ్యాలని ఆయన కోరిక. తల్లి కోరిక కొడుకు కలెక్టరు కావాలని. చిన్నతనంలో సూర్యారావు నెవరైనా తమాషాకు "నువ్వు కలెక్టరు వవుతావా, జడ్జీవౌతావా" అని అడిగితే; "మరేమో నేను హరికథలు చెప్తానూ, ఫిడేలు వాయిస్తాను—" అనేవాడు సూర్యారావు. ఆవూళ్ళో జరిగే దేవీ నవరాత్రులప్పుడు, వినాయకచవితికి చెప్పే హరికథలు విని విని, తానూ అలా హరికథలు చెప్పాలని వువ్విళ్ళూరేవాడు.

వయస్సు పెరిగేకొద్దీ, సూర్యారావులో కలెక్టరు, జడ్జీలయ్యే సూచనలు కాని, కనీసం హరికథలు చెప్పే చిహ్నాలు కాని ఏమీ కనబడలేదు. ఎప్పుడూ బడుద్దాయిలా తిరుగుతుండేవాడు. ఏటవతల యిసుకలో కుస్తీలు పట్టటం, చెడుగుడు ఆడటం, యీతలు కొట్టటం బాగా నేర్చుకొన్నాడు.

తండ్రి వాళ్ళకాళ్ళు వీళ్ళకాళ్ళు పట్టుకొని థర్డుఫారం పాసు చేయించుకొన్నాడు సూర్యారావుని. మిడిల్ స్కూలు అయి హైస్కూలు కొచ్చేసరికి సూర్యారావు గర్వం బారెడు పెరిగింది. తను చదవకుండానే పాసు కాగలనన్న ధీమా కలిగింది.

ఫోర్తుఫారంలో రవుడీల సహవాసం అబ్బింది. మేస్టర్లను ఎదిరించటం, ఆడపిల్లల్ని ఏడిపించటంలాంటి పనులు చేయటం హుషారుగా వుండేదతనికి. ఫలితంగా ఫోర్తుఫారం ఫెయిలయ్యాడు. అయినా అతని పద్ధతి మారలేదు. తలిదండ్రులు చదవమని చెప్పేవారే కాని, ఏం చదువుతున్నది, ఎలా చదువుతున్నది కనిపెట్టటానికి వారికీ యింగ్లీషు చదువులు రావు. డిటెక్టివ్ నవలలు చదివినా తల్లి క్లాసు పుస్తకమే అనుకొనేది. తండ్రి అమరకోశమూ, శబ్దమంజరి వల్లె చెప్పి మాటి మాటికి వాటిని చెప్పించుకొంటూ కొడుకు తెలివితేటలు చూచుకొని సంబరపడుతుండేవాడు.

ఫోర్తుఫారం రెండో సంవత్సరంకూడా ఫెయిలయ్యాక కాని ఆయనికి కొడుకు తెలివితేటలమీద అనుమానం కలుగలేదు. అప్పుడు వెళ్ళి హెడ్‌మాస్టరును కల్సుకొన్నాడు.

"మీవాడేం—లాభం లేదండి. చదువు మాన్పించి, వైదీకం నేర్పండి. బాగుపడ్తాడు—" అన్నాడా హెడ్‌మాస్టరు.

"ఏదో చిన్నవాడు. మీరు దయతలిస్తే "మిటిక్లేషన్" దాకానన్నా చెప్పిద్దామనివుంది—" అన్నాడు సూర్యారావు తండ్రి.

హెడ్‌మాస్టరు సూర్యారావు వ్రాసిన లెక్కలపేపరు, సైన్సుపేపరు తీసుకొచ్చి ఆయనకు చూపించాడు. అర్థపేజీ కూడా వ్రాసి లేదు వొకదాంట్లో రెండు మార్కులు, రెండోదాంట్లో సున్నా వచ్చింది. "యిక చెప్పండి. నన్నేం దయతలవమంటారో—" అన్నాడు హెడ్‌మాస్టరు.

మరుసటి సంవత్సరం సూర్యారావు తండ్రి, కొడుకును కాస్త కనిపెట్టి వుండి కట్టుదిట్టంలో వుంచాడు. తను రెండోమారు కూడా ఫెయిలయినందుకు సూర్యారావుకు బాధ కలిగింది. తను ఫెయిలయినందుకు కలిగిన బాధ కాదది. తనతోటి వాళ్ళంతా పైక్లాసులకెళ్ళారే అన్న దిగులు అది.

ఫోర్తుఫారం పాసయ్యాడు సూర్యారావు. ఆటలు, కుస్తీలు తగ్గేయి.

వాటి స్థానంలో మరో కొత్తపిచ్చి పట్టుకొంది. క్లాసుపుస్తకం మినహాయించి మిగతా ఏ పుస్తకం కన్పించినా చదివేసేవాడు. నవలలు,కధలు-నాటకాలు-వొకటేమిటి....యస్సెల్సీ పరీక్షలకెళ్ళేనాటికి ఎన్ని పుస్తకాలు చదివేడో లెక్కలేదు. రేపు యస్సెల్సీ పరీక్షనగా యివాళ "శేష ప్రశ్న" నవల దొరికింది. ఆ రాత్రికి బెడ్‌లేంపు వెలుగులో తెల్లవార్లు చదివి పూర్తి చేశాడు దాన్ని.

యస్సెల్సీ పరీక్ష మిత్రులందరితోపాటు ఫెయిలయ్యాడు సూర్యారావుకూడా. ఆ ప్రొద్దున్న ఫలితాలు పేపర్లో చూచుకొని, అంతా కల్సి హుషారుగా హోటల్లో టిఫిన్‌తిని, చెరువుగట్టున పార్కుకెళ్ళి చీట్లపేకలాడుకొన్నారు!

మిత్రులంతా "ట్యుటోరియల్ కాలేజీ"లో చేరేరు. తండ్రి సూర్యారావునుకూడా చేరమన్నాడు. "ఆ-నేను పాసుకాదల్చుకొంటే కాలేనా? అన్నాడు సూర్యారావు.

అక్టోబరులో అంతా పాసయ్యారు కాని, సూర్యారావు మాత్రం ఫెయిలయ్యాడు. ఆరోజు మిత్రులంతా కల్సి హుషారుగా చేరబోయే కాలేజీ కబుర్లు చెప్పుకొంటూ సినిమాలకిపోతే, సూర్యారావు మాత్రం తాను వొంటరివాడయినట్లు, తను తప్పుచేసినట్లు బాధపడ్డాడు.

కొడుకు మళ్ళీ ఫెయిలయినట్లు తెల్సుకొన్న క్షణంలో తండ్రి మొహం చూచాడు సూర్యారావు. ఆయన మొహంలో బాధ, నిరాశ, వేదన తాండవించాయి. అయినా అన్నిటినీ కప్పిపుచ్చుకొని ఫెయిలయినందుకు విచారిస్తున్న కొడుకుతో అన్నాడు- "యిప్పుడు విచారించి ఏంలాభం? తరువాత కర్తవ్యం ఆలోచించు___"

సూర్యారావు ఆలోచించాడు. తనూ పాసుకావాలి! అందరితోపాటు తానూ కాలేజీలో చేరాలి. తండ్రి బాధను పోగొట్టాలి.

మార్చికి కట్టేడు. అన్నీ కొత్తపుస్తకాలు. అవీలేవు. వ్యవధి మూడునెలలే వుంది. ఒకటిన్నర సంవత్సరం చదివినా పాసుకాలేనివాడు, మూడునెలల్లో ఏం పాసవుతాడనుకొన్నారంతా... సూర్యారావుకీ అదే అధైర్యం ! కానీ సరిగ్గా అదే సమయానికి రామ్మూర్తితో పరిచయం కలిగింది.

తండ్రికి ట్రాన్స్ఫర్ కావటంచేత రామ్మూర్తి ఆ సంవత్సరమే ఆ వూరికొచ్చి యస్సెల్సీలో చేరేడు. ఎర్రగా, బక్కపల్చగా వుండేవాడు. వయసులో సూర్యారావుకన్నా చాలా చిన్నవాడు.

రామ్మూర్తి సూర్యారావుకి ధైర్యం చెప్పేడు. తన పుస్తకాలిచ్చాడు. నోట్సులు యిచ్చాడు. స్టోరీలు వొప్పచెప్పించాడు. తను బళ్ళో నేర్చుకొన్న దాన్ని రెండునెలల్లో సూర్యారావుకి చెప్పేడు. రామ్మూర్తి పాఠంచెప్పి, హోంవర్కు యిచ్చి వెళ్ళేవాడు పొద్దున్నే. సాయంత్రం వచ్చి అన్నీ వొప్పచెప్పించుకొనేవాడు.

కష్టపడ్డ ఫలితం వూరికేపోలేదు. పరీక్ష పాసయ్యాడు సూర్యారావు. కానీ రామ్మూర్తిలా అరవైలు, డెబ్బయిలు మార్కులతో కాదు. అత్తెసరు మార్కులతోటి.

రామ్మూర్తి సైన్సు "సబ్జక్సు"తో చదవటానికి మరోవూరు మంచి కాలేజీకి వెళ్ళేడు. సూర్యారావు మళ్ళీ తన పాత స్నేహితులతో కల్సి ఆ వూరి కాలేజీలోనే "ఆర్ట్సు సబ్జెక్సు"తో యింటర్లో చేరేడు.

కాలేజీ వాతావరణం కొత్తగా కన్పించింది. పాతస్నేహితులంతా వొకేచోట వుండటంతో పాత అలవాట్లు విజృంభించాయి తిరుగుళ్ళు.... రాజకీయాలు ...ఎలక్షన్లు ...నాటకాలు.... రెండు సంవత్సరాలకాలం రెండు నిముషాలలాగా గడిచిపోయింది. పదిరోజుల్లో పరీక్షలైతే ఆరోజు నాటకం వేశాడు సూర్యారావు గర్వంగా. ఫలితం మామూలే. ఇంటర్ ఫెయిలుకావటం.

ఇంకా కొడుక్కి చదువు చెప్పించటం తెలివితక్కువగా తోచింది తండ్రికి. పైగా కోడలు వయసొచ్చి కాపురానికి రావటానికి సిద్ధంగావుంది.

చదువు ఆపటం అనేసరికి సూర్యారావుకి బాధ కలిగింది. అంత రాంతరాలలో అతనికి డిగ్రీ అన్నా పుచ్చుకోవాలన్న కోరిక గాఢంగా వుంది. అయినా... కాపురానికిరానున్న భార్యా....చదువు చెప్పించనంటున్న తండ్రి....పరిస్థితులకు తలవొగ్గేడు. బాధ్యతలు నెత్తినపడటంతో జీవితం మరోదిశకు మళ్ళింది.

రామ్మూర్తి యమ్మెస్సీ పాసయ్యాడు. ఫారిన్ వెళ్ళేడు. పెద్ద వుద్యోగం చేస్తున్నాడు. సూర్యారావు అనుక్షణం తనుచేసిన పొరపాటుకు మనసు లోనే చింతిస్తూవచ్చాడు.

చదువుకొనే రోజుల్లోలా కాకుండా, ఉద్యోగంలో అతి జాగ్రత్తగా తన విధులను నిర్వహించటం నేర్చుకొన్నాడు. పై అధికారుల ఆలోచన కనుగుణంగా మెసలు కోవటం నేర్చుకొన్నాడు. కష్టపడి "రూల్సు" నన్నిటినీ క్షుణ్ణంగా చదువుకొన్నాడు.

అసలీ "రూలు" అన్నది చాలా తమాషా అయినది. ఒక రూలును అందరూ వొకేవిధంగా అర్థం చేసుకొనే పద్ధతిలో నిర్మింపబడ్డున్నట్లు తోచదు. ఒక్కోరూలుకు వొందరకాల భాష్యాలు—అంటే "యిన్‌టర్‌ప్రెటేషన్స్" చెప్పవచ్చు. ఒకే రూలును యింకోవంద "అమెండ్‌మెండ్స్" అనగా సవరణలు వుంటాయి. ఒక వ్యక్తికి మేలు చేయదల్చుకొంటే, ఫలాని రూలుకు చెప్పే భాష్యం వొక రకం—కీడు చేయదల్చుకొంటే, ఆ ఫలాని రూలుకు చెప్పే భాష్యం మరోరకం....అయితే తను భాష్యీకరించిన సిద్ధాంతాన్ని అందరిచేతా వొప్పించటం కష్టం. సూర్యారావు ఆపని చేయ గలడు.

సూర్యారావు ఆలోచిస్తూనే బస్సు స్టాప్‌కు నడిచి, క్యూలో నిలుచున్నాడు. బస్సు రావటంతోకాని ఆ ఆలోచన తెగలేదు.

తీర్చని మంత్రుల వాగ్దానాల్లా పొడుగ్గా వున్న "క్యూ", బస్సు రాకతో పంచవర్ష ప్రణాళిక ప్రగతిలా కొంచెం కదిలింది. అంతలోనే నెక్సల్‌బరీ అతివాదుల్లా క్యూలో వాళ్ళు బయటపడి విచ్చలవిడిగా బస్సు మీదికి దాడి చేశారు. డబ్బున్నవాళ్ళు ఎలక్షన్లలో గెలిచినట్లుగా బలంవున్న వారు బస్సెక్కి వెళ్ళిపోయారు. లేనివారు ఇజ్రాయల్ చేతిలో దెబ్బతిన్న అరబ్బుల్లా దిగాలుపడి నిల్చుండిపోయారు !

ఆఫీసుకెళ్ళే ఆలోచన మానుకొని, యింకో బస్సెక్కి తెల్సిన పెద్ద మనిషింటికి వెళ్ళేడు. ఆయనతో కూడా వెళ్ళి ప్రిన్సిపాల్‌గారిని కల్సుకొన్నాడు. ఆయన చేతుల్ని, కాళ్ళనుకోమని, వాటిని పట్టుకొని బ్రతిమలాడేడు. చివరి కెలాగైతే సూర్యారావుకు పి. యు. సి. లో సీటు దొరికింది.

*　　　*　　　*

మొట్ట మొదటిసారిగా పి. యు. సి. క్లాసులోకి వెళ్తోంటే సూర్యారావుకు మనసులో ఏదో చెప్పలేని అనుభూతికల్గింది. ఆఫీసు వాతావరణంలో నుంచి కాలేజీ వాతావరణంలోకి వచ్చేసరికి, ఎండాకాలంలో విజయవాడ నుంచి సిమ్లా వెళ్ళినంత హాయికలిగింది. ఏదో స్వేచ్ఛ... స్వాతంత్ర్యం.... వయసు మర్చిపోయాడో క్షణం. కుర్రవాడయ్యాడు ! అయితే ఆ ఆనందం వో క్షణం మాత్రమే !

క్లాసులోకి అడుగు పెడ్తూనే ఎదురుగ్గా కూర్చొనివున్న విద్యార్థులను చూచాడు. ఆయనకు సిగ్గువేసింది. వాళ్ళల్లో చాలామంది వుద్యోగులే. అయితే అంతా యిరవై, పాతికేళ్ళ లోపువారే. యాభైఏళ్ళ స్టూడెంటు సూర్యారావొక్కడే ఆ కాలేజీలో !

రాండి మాస్టారూ...." అన్నాడో యువకుడు సూర్యారావుకు స్వాగతంచెప్తున్న ఫోజులో.

క్లాసులోకి లెక్చరర్ వస్తుంటే అంతా లేచి నిలబడ్డారు. వచ్చిన

యువకుణ్ణి చూచి లెక్చరర్ అనుకోలేదు సూర్యారావు. పేంటు....బుష్ షర్టు....పాతికసంవత్సరాల యువకుడు. తన కొడుకు క్లాసు తప్పకుండా పాసైతే యీ యీడుకి యిలాగే లెక్చరర్ అవుతాడనిపించింది. తన కొడుకు అనుకొన్నంత అభిమానం కలిగింది.

కృష్ణారావూ పి. యు. సి. నే. అయితే అతను "డే" కాలేజీ. కాలేజీలో తెలివిగల విద్యార్థులకింద పరిగణింపబడే వాళ్ళల్లో వొకడు.

సూర్యారావుకు ఏదైనా తెలీకపోతే కొడుకును అడుగుదామని మనసులో అనుకొనేవాడు. కానీ అదోరకమైన సిగ్గు....కొడుక్కు తను చెప్పటంపోయి—తను కొడుకు నడగటమేమిటి ? ఛీ....ఛీ....

"నాన్నగారూ....యింగ్లీషులో యీ యస్సే యింపార్టెంటు అనుకొంటున్నారు" అని చొరవతీసుకొని అప్పటికీ కొడుకే ఏదన్న చెప్పేవాడు. "ఫలాని యీ కొటేషన్ ఖాయంగా వస్తుంది నాన్నా...." అని కొడుకంటుంటే సూర్యారావుకు వొకవైపు సంతోషం—మరోవైపు సిగ్గు—యింకోవైపు గర్వం !

పి. యు. సి. పరీక్షలు దగ్గరికొచ్చాయి. అంతవరకూ క్లాసులుకు పోవటం తప్ప ఘట్టిగా చదివిందిలేదు. కాలేజీనుంచి వచ్చేసరికి పది దాటేది. అప్పుడు స్నానంచేసి, భోజనం ముగించేసరికి—పగలంతా ఆఫీసులో, సాయంత్రం కాలేజీలో అలసిపోయిన ప్రాణం విశ్రాంతి కావాలని కళ్ళు మూసుకొని నిద్ర పోయేది. వీలైతే పొద్దునపూట గంటో అరగంటో పుస్తకం తెరవటం....మళ్ళీ తొమ్మిదింబావుకల్లా బస్సు....క్యూ....ఆఫీసు....!

పరీక్షలు నెలా పదిహేను రోజులున్నయనగా శెలవు పెట్టేడు సూర్యారావు. యిప్పుడు ఆయన ఎస్టాబ్లిష్‌మెంటు సెక్షనులో పని చెయ్యటం లేదు. పి. యు. సి. లో చేరటంతో ఆయన్ని ఆ పదవినుంచి చ్యుతుణ్ణి చేసి మరో సెక్షనుకు పారేశారు. స్టేట్ మినిస్టర్ కేబినెట్ హోదాగల మంత్రి పదవి నిచ్చినట్లు మరో సూపరింటెండెంటును ఆ శెక్షనులో వేశారు.

"చదువుకోటానికైతే శెలవు శాంక్షన్ చేయబడదు" అంటూ ఆర్డర్స్ అతనికిచ్చారు. తన కాలంలో ఇలాంటి అడ్డంకులేమీలేకుండా ఎందరికో శెలవు శాంక్షన్ చేశాడు. కానీ తీరా తనకు చదువుకోటానికి సెలవు కావాలంటే యిదీ తంతు. సూర్యారావుకి ఆఫీసుపైన జాలి కరిగింది।

నాలుగురోజు లాగి, తాను స్వంతపనులు చూచుకోటానికి అర్జెంటుగా వూరు వెళ్ళాలి కనుక సెలవు కావాలని కోరుతూ మళ్ళీ వో కాగితం పెట్టుకొన్నాడు. యీమారు కాగితంతోపాటు "పైరవీ" కూడా చేశాడు. గుమాస్తాను, సూపరింటెండెంటును, చిన్న ఆఫీసర్ను, పెద్ద ఆఫీసర్ను అందర్నీ కల్సుకొని సలాములు- నమస్కారాలు వగైరాలు పెట్టుకొన్నాడు. లీవు శాంక్షన్ అయింది యీమారు.

అనగా-అబద్ధం నిజాన్ని వోడించింది !

పైరవీ పద్ధతి, నిజాయతీ విధానాన్ని చూచి పరిహాసంగా నవ్వింది ! !

వయసు పెరిగేకొద్ది అనుభవం పెరుగుతుందన్నమాట వాస్తవమే కాని, వయస్సు వెనక్కు జారేకొద్ది గ్రహణశక్తీ, జ్ఞాపకశక్తి సన్నగిల్లుతుందనేమాట వాస్తవమే। చివరికి కొడుకు సహాయాన్ని అడక్క తప్ప లేదు సూర్యారావుకి. తెలుగు, ఇంగ్లీషు బాగానే చెప్పేడు కృష్ణారావు తండ్రికి. అప్పుడప్పుడు చిన్ననాడు తనకు చదువుచెప్పిన రామ్మూర్తి జ్ఞాపకం వచ్చేవాడు కృష్ణారావు చదువు చెప్తుంటే. ఆనాటిలాగానే తండ్రీ కొడుకులు యిద్దరూ పాసయ్యారు పి. యు. సి. మరి మూడుసంవత్సరాల తర్వాత తండ్రి బి. ఎ. పరీక్ష, కొడుకు బి. యస్.సి. పరీక్ష వ్రాశారు.

* * *

కాంగ్రెసేతర ప్రభుత్వాలు దేశాన్ని ఎలా వుద్ధరిస్తాయా అని ప్రజలంతా ఎదురు చూస్తున్నట్లు, పరీక్షాఫలితాల కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు పరీక్షలు వ్రాసినవాళ్ళు.

అందరూ ఫస్ట్‌క్లాస్ వస్తుందా, డిస్టింక్షన్ వస్తుందా అని ఆలోచిస్తుంటే, సూర్యారావు పాసవుతానా లేదా అని ఆలోచించసాగేడు.

ఆయన అన్ని పేపర్లు బాగానే వ్రాశాడు. కాని ఎకనమిక్స్ పేపరు మాత్రం బాగా వ్రాయలేకపోయానన్న భయం వుంది. మొదటినుంచి ఆ "ఎకనమిక్స్" అతన్ని వేధిస్తూనే వుంది. పి. యు. సి. లో "లా ఆఫ్ డిమినిషింగ్ యుటిలిటీ" అంటూ ఏదో చెప్పున్నప్పుడే అనుకొన్నాడు— "యీ సబ్జక్టు నాకొంప కూలుస్తుందని." ఆ "లా" ఏమిటో అతనికి వొక్క ముక్క అర్థం కాలేదు. చదివితే అసలు బోధపడలేదు. చివరికి ఎవరో చెప్పారు. "లా ఆఫ్ డిమినిషింగ్ యుటిలిటీ అంటే ఏముందండీ, తినగా తినగా గారెలు చేదు అంటారు చూడండి మనవాళ్ళు. అదే" అని ఆ సామెతతో సమన్వయం చేసుకొంటూ చదివితే కాస్త అర్థమయింది.

అప్పటినుంచి ఆ "ఎకనమిక్స్" అంటే భయమే. ఉద్యోగాల్లో షెడ్యూలుకేస్టు వాళ్ళకు ప్రిఫరెన్సు యిచ్చినవిధంగా దానికి ప్రిఫరెన్సు యిచ్చి చదువుతూనే వున్నాడు. అయితేనేం కాక ? పగపట్టిన ఆఫీసరు గుమాస్తా "కాన్‌ఫిడిన్‌షియల్" రిపోర్టు చెడగొట్టినట్లు, ఆ "ఎకనమిక్స్" అతన్ని పరీక్షనాడు కాటెయ్యనే వేసింది. చదివినవి చాలా రాలేదు. వచ్చిన వాటిని సరిగా ఆన్సర్ చేశానన్న నమ్మకం కుదర్లేదు సూర్యారావుకు.

ఫలితాలు ప్రచురించేరోజు దగ్గర పడే కొద్ది ఆఫీసులో అంతా సూర్యారావు విషయమే మాట్లాడుకోసాగేరు. అతని సర్వీసు యింకో ఆరు నెల్లో ఎనిమిదినెల్లో వుంటుంది. బి. ఎ. కాగానే ఎమ్. ఎ. చదువుతాడా ? బి. యిడి. చదువుతాడా? లేక ఏం చేస్తాడు ?....యమ్మే చదవమని వొకరు సలహాయిచ్చారు. బి. యిడి. చదివి రిటైరయ్యాక బడిపంతులు కమ్మన్నారు మరికొందరు. చివరి కోరోజు పెద్దఆఫీసరుకూడా యిదేవిషయం అడిగాడు.

"ముందు పాస్ కానీయండి సార్" అని జవాబిచ్చాడు సూర్యారావు.

"అదేమిటి ? పాసు కావా ఏమిటి ?....నాకు తెల్సు నువ్వు పాసవు తావు. అలాగే రిటైరయ్యాక యమ్మేకూడా చదువు" నవ్వుతూనే అన్నా ఆఫీసరుగారి నవ్వులో వ్యంగ్యం అతను గుర్తించాడు.

తన చదువును గురించి, భవిష్యత్‌ను గురించి అందరెందు కింత శ్రద్ధ చూపాలో, సలహా లివ్వాలో సూర్యారావు కర్థంకాలేదు. కాగా అంద రికీ తన చదువు ఎగతాళి వ్యవహారం అయిందని తెల్సుకొన్నాడు. ఒకవేళ తను... తను ఫెయిలయితే ? వీళ్ళంతా తనని రేషన్‌షాపు వాళ్ళలా కాల్చి కాల్చి చంపరూ ? కాకుల్లా పొడవరూ ?

అనుకొన్న రోజు రానే వచ్చింది. ఆ వేళ పేపర్లో, డిగ్రీక్లాసులు పరీక్ష ఫలితాలు మరుసటిరోజు ప్రకటిస్తామని వేశారు.

"నేను యమ్మెస్సీ చదువుతాను నాన్నా" అన్నాడు కృష్ణారావు ఆ రాత్రి భోజనాల దగ్గర.

"కానియరా, రిజల్ట్సు రానియ్ ఆలోచిద్దాం"

"రిజల్ట్సు వచ్చేదేమిటి నాన్న ? నేను చెప్తున్నాగా—నాకు కనీసం ఫస్టుక్లాసు ఖాయం. డిస్టింగ్‌షన్ కష్టం—చెప్పలేను—"

కొడుకు ధైర్యంగా అంటున్న మాటలను విని ఆ తండ్రి హృద యం పొంగిపోయింది. అంత ధైర్యంగా తను ఫస్ట్‌క్లాసులో పాసవుతానని చెప్పగల కొడుకు లెంతమంది కుంటారు ? తన అదృష్టంవల్ల తనకలాంటి కొడుకు గలిగాడు !

సూర్యారావుకు తన తలితండ్రులు జ్ఞాపకం వచ్చారు. పాపం వారు తమ కోరిక తీరక ఎలా బాధపడ్డారో ? యివాళ వాళ్ళే బ్రతికివుంటే కొడుకు తీర్చని తమ కోరికను మనుమడు తీరుస్తున్నందుకు ఎంత వుబ్బి పొయ్యేవారో ? ! యమ్మెస్సీకాదు, కొడుకు ఎంతవరకు చదువుతానన్నా, అన్నం మానేసైనా చదువు చెప్పించాల్సిందే.

"అలాగే చదువరానాన్నా, నువ్వు ఫస్టుక్లాసులో పాసుకాంగా, నేను యమ్మెస్సీ చెప్పించనా ? తప్పక చెప్పిస్తాను" అన్నాడు ఆనందం నిండిన హృదయంతో.

"తెల్లవారేసరికి పేపరు తీసుకొచ్చి చూపిస్తాగా—" అంటూ పడుకొని నిద్రపోయాడు నిర్భయంగా-కృష్ణారావు.

కానీ సూర్యారావుకు ఎంత ప్రయత్నించినా ఆ రాత్రి నిద్రపట్టలేదు. బీహారులో ఆకలిలా ఆలోచనలు విజృంభించాయి. ఆలోచించగా, తను చదవటం పొరపాటేనేమో ననిపించిందాయనకి ! కాకపోతే, కొడుకు తెలివితేటలు చూచి ఆనందించాల్సిన యీడులో, తగదునమ్మా అంటూ కాలేజీలో చేరి చదవటమేమిటి ?

తెల్లవారుజామునే లేచి కృష్ణారావు వాకిట్లోకి వెళ్ళటం గమనించాడు. వస్తుంది ... పేపరు వస్తుంది. కొడుకు పాసవుతాడు. తాను ?.... ఓటమిని ఎదుర్కొనటానికి, పరిహాసాల్ని భరించటానికి, కొన్నిగంటల వ్యవధి కూడా లేదు ఆ ఓటమిని తాను భరించలేడు. ఆ పరిహాసాల్ని తాను సహించలేడు. ఆ బాధ....ఆబాధ....తనకొద్దు....ఆవేళప్పుడు ఆయనకు చిన్న కునుకుపట్టింది.

"నాన్నా.... పేపర్లో మీ రిజల్ట్సు వచ్చాయి నాన్నా" అని చిన్నపిల్ల పేపరు చేతులో పట్టుకొని, తనని కుదిపి లేపితే కాని మెలకువ రాలేదు సూర్యారావుకు. "దడదడ" కొట్టుకొంటున్న గుండెలతో పేపరు తీసుకొని చూచాడు ! "మూడో పేజీలో పరీక్ష ఫలితాలు" అని పెద్ద అక్షరాలు !

మూడోపేజీ తెరవబోతూ వొక్క నిముషం ఆగి ఆలోచించాడు. ఫెయిలవటం ఖాయం అని తెల్సికూడా తను రిజల్ట్సు చూచుకోటానికి యిప్పుడు ఆత్రుత పడ్తున్నాడు కొడుకు ఫస్టుక్లాసులో పాసవుతానని తెల్సి కూడా తెల్లవారుజామునే లేచి పేపరుకోసం వెళ్ళాడు. చిత్రంగా తోచింది! ...."అన్నట్లు వాడు—కృష్ణుడింకా రాలేదేం ?" అనుకొన్నాడు.

మూడోపేజీ తెరవనే తెరిచాడు. ఆత్రంగా తన నెంబరుకోసం వెతి కాడు. ఊహూ....ఎందుకుంటుంది ? సూర్యారావు మొహం నల్లగా కళా విహీనమైపోయింది. గుండె బాధతో వాడిపోయింది. వొళ్ళంతా నిముషంలో వేడెక్కి చెమటలు పట్టింది.

అంతలోనే ఏదో ఆశ ! వెధవ ఆశకు అంతరాలు తెలియవు.

సెకండ్‌క్లాసుల లిస్టు వెతికాడు. ఊహూ....ఫస్ట్‌క్లాసుల లిస్టు....వెతుకు తుంటే సూర్యారావుకే నవ్వొచ్చింది. నవ్వుకుంటూనే చూచాడు. చిత్రం.... అరెరె చిత్రం....ఆయన నెంబరు ఫస్టుక్లాసుల లిస్టులో వుంది ! !

సూర్యారావుకు తల తిరిగింది. గుండె కొట్టుకొనే వేగం హెచ్చింది. తను .. తను ఫలాని నెంబరుగల తను....నిజంగా ఫస్టుక్లాసులో బి. ఎ. పాసయ్యాడా ? ఆయనకి పెద్దగా అరవాలనిపించింది. పిల్లల్లా ఎగరాలని పించింది. కాని వయసు వారించింది. నెమ్మదిగా వంట యింట్లోకి నడిచి వెళ్ళి—"నేను ఫస్టుక్లాసులో పాసయ్యానే దుర్గా" అన్నాడు భార్యతో. అంత లోనే ఆయనకు—"యీ మాటలు ఆ నాడు తలిదండ్రులకు చెప్పి వుంటే ఎంత సంతోషించేవారు—" అని అనుకొని, వాళ్ళ పాదాలకు మనసులో నమస్కరించేడు.

భర్త మాటలు విన్న దుర్గాంబ ఆశ్చర్యపోయిందే కాని ఆనందంతో మొహం చాటంత కాలేదు. కాని విస్తుపోతున్నట్లు బుగ్గన వేలేసుకొని— "ఏం చోద్యమమ్మా ? చిన్న పిల్లాడిలా వచ్చి పాసయ్యానని గర్వంగా చెప్పుకొంటున్నాడు. నాకు తెలీకడుగుతాను-యిప్పుడు తను పాసయి ఎవర్ని వొరిగించాలిట ! ? ఏమిటో-యాభైఏళ్ళు దాటి మనవలు మనవరాండ్లు కలి గేక బి. ఎ. పాసయితేనేం ? ఫెయిలయితేనేం ? పిల్లవాడు పాసయ్యాడో లేదో చెప్పటం లేదు కాని-"

అప్పటిగ్గాని తన గొడవలోపడి కొడుకు రిజల్టు జ్ఞాపకం రాలేదు. రాగానే సిగ్గుపడ్డాడు. స్వార్థం మమతను కూడా వోడించటం మానవతకు

తుది మెట్టుగా తోచింది. కాకపోతే-భార్య అన్నట్లు-అన్నీ అయిపోయిన తను పాసయితేనేం, ఫెయిలయితేనేం ? ఎవరిక్కావాలి ? ఎవరాలోచించినా భవిష్యత్తుకు వారసుడైన కొడుకును గురించే. అటువంటిది తను ... తన స్వార్థానికి విచారించాడు !

"వాడికేం లేవే-ఫస్టుక్లాసులో పాసవుతాడు" అంటూనే వాడి నెంబరు వెతికేడు. కాని వాడి నెంబరు... డిస్టింగ్‌షన్, ఫస్టుక్లాసు, సెకండు ... చివరికి థర్డుక్లాసు లిస్టులో కూడా లేక పోవటం ఆయనకు ఆశ్చర్యాన్నీ బాధనీ కలిగించింది.

తన కొడుకు ఫెయిల్ .. తనకు ఫస్టుక్లాసు ! .... అసహజంగా తోచింది సూర్యారావుకు. నమ్మలేక పోయాడు వో రాగాన !

"అలా చూస్తూ మాట్లాడరేమండీ ? ఏమయింది నా తండ్రి పాసయ్యాడా ?" ఆత్రంగా అడిగింది భార్య.

కొడుకు తెలివి తేటలకు మురిసిపోతూ, వాడి మీదే ఆశలు బోలెడన్ని పెట్టుకొనివున్న భార్యకీ విషయం ఎలా చెప్పాలో తోచలేదాయనకు. చివరికి తెగించి నెమ్మదిగా అన్నాడు — "లేదు దుర్గా — మనవాడి నెంబరు యిందులో లేదు—"

కాని ఆమె ఆయన మాటల్ని నమ్మలేదు భర్త తనతో పరాచకాలాడుతున్నాడనుకొంది.

తను పాసయిందానికి సంతోషించాలో కొడుకు ఫెయిలయిందానికి విచారించాలో తెలీని స్థితిలో వున్న సూర్యారావుకి-కొడుకు యిద్దరు మనుషుల సహాయంతో, టాక్సీలో నుంచి దిగి రావటం కన్పించింది. తలితండ్రులను చూస్తూ తలవంచుకొని కన్నీరు కార్చాడు కృష్ణారావు. ఆ స్థితిలో కొడుకును చూడగానే ఘొల్లుమంది దుర్గాంబ.

బజార్లో రోడ్డుమీద పరధ్యానంగా నడిచి వస్తుంటే కృష్ణారావుకు యాక్సిడెంటయిందని వచ్చిన వ్యక్తులు చెప్పేరు. పరధ్యానానికి కారణం సులభంగానే గ్రహించగలిగాడు సూర్యారావు.

"నేను ఫెయిలయ్యాను. నన్ను క్షమించు నాన్నా— "అన్నాడు కృష్ణారావు పక్కమీద పడుకొని కన్నీరు కారుస్తూ.

"ఛఛ....వూరుకో కృష్ణా, యీ మాత్రానికే ఏడుస్తారా ? యీతడవ పాసవుదువుగాని—" అన్నాడు వోదార్పుగా.

సూర్యారావు ఫస్టుక్లాసులో పాసయ్యాడని తెల్సి ఆఫీసులో అంతా ముక్కుల మీద వేళ్ళు వేసుకొన్నారు. జూనియర్‌కి ప్రమోషన్ వచ్చినప్ప టిలా, మొహాలు వేలవేసుకొని వున్న వాళ్ళను చూచి సూర్యారావు హృద యం ఆనందంతో వుప్పొంగింది. మనసులో ఎన్ననుకొన్నా పైకి మాత్రం అంతావచ్చి "కంగ్రాచ్యులేషన్స్" చెప్పేరు. చివరికి ఆఫీసరు కూడా పిలి పించి—"వెరీగుడ్ సూర్యారావు. అయామ్ వెరీ హాప్పి. మీరు యీ రోజు యువతరానికి మార్గదర్శకులై నిల్చేరు. మీలా అంతా కష్టపడ్తే దేశం ఎంత సేపండీ ముందుకు పోవటం" అంటూ వుపన్యసించాడు.

అయితే మొహం ఎదటే యీ పొగడ్తలు, కంగ్రాచ్యులేషన్స్ ! వెనుక సాగుతున్న గుసగుసల్ని గమనించాడు సూర్యారావు.

"ఆ-ఎవర్నో కాకా పట్టేశాట్ట—కాళ్ళ మీద పడి బ్రతిమలాడు కొన్నాట్ట కూడానూ !"

"యిక యమ్మే కూడా అయితే, ఆరడుగుల సవారి ఎక్కవచ్చు-"

మచ్చుకు కొన్ని గుసగుసలు మాత్రమే యివి !

ఆఫీసు పోకడను, యన్‌జివొ మెంటాలిటీని తల్చుకొని సూర్యారావు సానుభూతితో నవ్వుకొన్నాడు !

ఆ రాత్రి కొడుకు ఫెయిలయినందుకు కాస్సేపు విచారించినా తన చిరకాల వాంఛితం ఆవేళ నెరవేరినందుకు, తనూ సూర్యారావు-బి. ఎ. అయిన విషయాన్ని పదే పదే తల్చుకొని, ఆనందంతో, హాయిగా నిద్ర పోయాడు సూర్యారావు !

* * *

కృష్ణారావుకు ఎంతకూ నిద్రపట్టలేదు ఆ రాత్రి. తను ఫెయిలయ్యాడన్న విషయాన్ని ఎంత నమ్మదామనుకొన్నా నమ్మలేకపోతున్నాడు. తను ఫెయిల్‌కావటమేమిటి ? అన్ని పేపర్లలో అన్ని కొశ్చన్లూ కరెక్టుగా ఆన్సర్ చేశాడుతాను. మరి ఎలా ఫెయిలయ్యాడు—ఎలా ?....

కళ్ళల్లో కొవ్వొత్తులు వేసుకొని అలాగే తెల్లవారిందాకా పడుకొన్నాడు. "పేపర్" అన్న కేక విని, కాలిదెబ్బను కూడా మర్చిపోయి ఛంగునలేచి పేపరు అందుకొన్నాడు.

ఆత్రంగా పేపరు తెరిచాడు. తన నెంబరు పొరపాటుపడి వుంటుందని అతనినమ్మకం. కరెక్షన్‌కోసం వెతికాడు. అనుకొన్నట్లుగానే కరెక్షన్ వుంది. అయితే వొకటికాదు. రెండుమూడున్నాయి. కరెక్షన్ ప్రకారం తను ఫస్టుక్లాసులో పాసయ్యాడు. కానీ .. కానీ....తండ్రి... తనతండ్రి ఫెయిలయ్యాడు.

కృష్ణారావు సంతోషం, భోగిమంటలా యింతలోనే పైకెగసి, అంతలోనే చప్పగా చల్లారిపోయింది. తండ్రి పాసయ్యాననుకొని సంతోషిస్తున్నాడు. ఈ వార్త యిప్పుడు చెప్తే విని భరించగలడా ?

చివరికి నెమ్మదిగా నడిచి తండ్రి గదిలోకి వెళ్ళేడు. ఆయనింకా లేచినట్లు లేదు. కళ్ళు మూసుకొని ప్రశాంతంగా పడుకొని వున్నాడు. ఆయన మొహంలో సంతోష చిహ్నాలు, ఆనందరేఖలు, నిద్రలో కూడా స్పష్టంగా కన్పిస్తున్నాయి.

"నాన్నా" అని మెల్లగా పిల్చాడు కృష్ణారావు. సూర్యారావుకదల్లేదు.

"నాన్నా....నేను కూడా ఫస్టుక్లాసులో పాసయ్యాను నాన్నా—" అంటూనే తండ్రి చేతుల్ని పట్టుకొని కుదపబోయాడు. చల్లగా తగిలాయి ఆయన చేతులు.

ఒక్క క్షణం నివ్వెరపోయి, అర్థం కాని రీతిలో తండ్రి వైపు చూచాడు. అతనికి కంటి వెంబడి నీళ్ళు తిరిగాయి. తనను కని, పెంచి విద్యాబుద్ధులు చెప్పించిన తండ్రి-దైవసమానుడైన తండ్రి !....తాను

పాసయ్యానని ఆ తండ్రికి చెప్పలేడు. తను ఫెయిలయానని ఆయన తెల్సు కోలేడింక. కొడుకు ఫెయిలయినందుకు విచారిస్తూ, తాను పాసయినందుకు సంతోషిస్తూ, తృప్తిగా కళ్ళు మూసి వుంటాడాయన !

"నాన్నా....నేను ఫెయిలుకాలేదు నాన్నా. నీ ఆశలు భంగం చెయ్య లేదు. నేను....పాసయ్యాను....నేను పాసయ్యాను నాన్న—" తండ్రి పైన పడి వెక్కి-వెక్కి ఏడ్చాడు కృష్ణారావు.

ఒక్క క్షణంలో ఆ యిల్లు ఏడుపులతో నిండిపోయింది. పదింటి కల్లా ఆఫీసులో అందరికీ తెల్సింది. ఆ వెంటనే అటెండెన్స్ రిజిష్టరులో ఆ విషయం నమోదు చేయబడింది.

ఆవేళ పదిన్నరకు-ఆఫీసులో వాళ్ళంతా సమావేశమై సూర్యారావు అకాల మరణానికి సంతాప సూచకంగా రెండు నిమిషాలు మౌనంగా నిల్చు న్నారు.

ఆయన ఫెయిలయ్యాడని తెల్సికూడా తెలీనట్లే, ఆయనకు చదువు పట్ల గల శ్రద్ధను, పట్టుదలను. ఆయనకు "డ్యూటీ" పట్ల గల గౌరవాన్ని తల్చుకొని అంతా కన్నీళ్ళతో వుపన్యాసాలిచ్చారు. ఆయన ఘనతను వేయి నోళ్ళతో పొగిడారు. సమయం చూచుకొని, ఫెయిలుకావటం తెల్సి ఆయన ఆత్మహత్య చేసుకొన్నాడన్న పుకారు కూడా పుట్టించారెవరో !

ఏమైతేనేం ? బ్రతికుండగానే ఆయన హృదయాన్ని సూటిపోటి మాటలతో చిల్లులు పొడిచిన మనుష్యులంతా, చనిపోయిన ఆయన ఆత్మకు శాంతి కలగాలంటూ భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించారు ! తీర్మానాలు పాసు చేశారు ! !

కాని వాళ్ళకేం తెల్సు ? అనుకొన్నపని నెరవేరటంతో, ఆయన ఆత్మ శాంతించిందనీ, ఆయన ప్రశాంతంగానే చనిపోయాడనిన్నూ ! !

(ఆంధ్ర పత్రిక వారపత్రిక 9-2-1968)